

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

РУДЕНКО ТЕТЯНА БОРИСІВНА

УДК 378.937+378.126

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ
ТРАЄКТОРІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ
ПРОЦЕСІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор
Осипова Тетяна Юріївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Литвиненко Світлана Анатоліївна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
професор кафедри практичної психології та психотерапії;

кандидат педагогічних наук
Завалевська Олена Василівна,
Одеська національна академія зв'язку
імені О. С. Попова,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист дисертації відбудеться « 18 » червня 2015 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розіслано « 15 » травня 2015 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Політичні, соціальні, економічні перетворення, що відбуваються в Україні, значно впливають і на зміни в системі освіти. У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку України на період до 2021 року зазначено, що основні цінності освіти зорієнтовані на дитину, формування в неї таких якостей, які зумовлюють її готовність до соціального і професійного самовизначення в мінливих умовах взаємодії, що зміщує акцент з переважного розвитку предметно-зумовлених пізнавальних здібностей школяра на створення умов, необхідних для індивідуального розвитку його особистості.

Сучасна соціальна ситуація зобов'язує школу надавати своїм випускникам якісну освіту, формувати в них особистісно значущі знання і способи діяльності, розвивати прагнення до творчості та індивідуальність особистості. Сприятим цьому може розробка індивідуальної освітньої траєкторії для кожного школяра. На жаль, педагоги не приділяють належної уваги розробці індивідуальних освітніх траєкторій, оскільки не готові до такої діяльності. Отже, перед сучасними вищими навчальними закладами постає завдання підготовки майбутніх учителів, зокрема гуманітарних дисциплін, до розробки і впровадження індивідуальних освітніх траєкторій учнів; навчити розробляти власну індивідуальну освітню траєкторію, що сприятиме їхньому саморозвитку і самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Зазначимо, що проблема індивідуалізації навчальної діяльності розглядалась у працях П. Гальперіна, В. Давидова, В. Загвязинського, А. Кірсанова, С. Ніколаєвої, М. Скаткіна, І. Унта та ін. Учені розуміють її як індивідуальний підхід до учня з урахуванням його індивідуально-психологічних особливостей, властивостей характеру і темпераменту в процесі навчання. Питанням індивідуалізації навчальної діяльності в системі самостійної роботи присвячено праці Ю. Бабанського, Т. Косаревої, І. Лернера, П. Підкасистого, Г. Серікова, Т. Шамової та ін.

Проблему формування індивідуальних освітніх траєкторій учнів на підставі різних підходів розглядали А. Воронцов, Т. Ковальова, Н. Рибалкіна, А. Тубельський,

А. Хуторської та ін. Зауважимо, що вчені здебільшого пов'язують індивідуальні освітні траєкторії учнів зі здійсненням ними особистісно значущої діяльності. Незважаючи на наявність достатньої кількості наукових розвідок щодо розробки і впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, проблема підготовки майбутніх учителів до такої діяльності висвітлена недостатньо. Вважаємо, що розробка індивідуальних освітніх траєкторій є надзвичайно важливою для майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, а саме іноземної мови, оскільки навчання іноземної мови передбачає врахування індивідуальних здібностей кожного учня, його здатності до фонетичного кодування, потреби в оволодінні граматичної чутливості, мовними механізмами (фонетика, граматики, лексика) та видами мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання).

Натомість у сучасній педагогічній практиці наявна низка суперечностей між: формалізованою традиційною підготовкою майбутніх учителів гуманітарних дисциплін і недостатнім застосуванням індивідуального підходу до реалізації навчального процесу, відсутністю ефективних педагогічних технологій, які б ураховували індивідуально-психологічні особливості студентів; потенційними можливостями процесу професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями та відсутністю системи засобів, методів і прийомів, що цілеспрямовано впливають на цей процес.

Актуальність, недостатня наукова та методична розробка означеної проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Інтегративні технології формування і розвитку особистісних та професійних якостей фахівців» (№ 0110U002179), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджено проблему підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних

освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Тема дисертації була затверджена вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 30 грудня 2010 року) й узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 2 від 22 лютого 2011 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати модель і методику підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів»; уточнити поняття «підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», «індивідуальна освітня траєкторія», «освітнє середовище».
2. Визначити компоненти, критерії, їх показники та схарактеризувати рівні підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів.
3. Визначити й науково обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.
4. Розробити і апробувати модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- стимулювання в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін персоніфікованого ставлення до учнів;
- орієнтування навчального процесу на вироблення в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності;
- організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних

дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Методи дослідження: для розв'язання окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі; узагальнення науково-теоретичних і емпіричних даних для побудови моделі та з'ясування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі; вивчення, аналіз й узагальнення досвіду навчально-виховної роботи вищих педагогічних навчальних закладів, методи емпіричного дослідження (анкетування, спостереження, бесіди, вивчення практичної діяльності студентів під час проходження шкільної педагогічної практики, самооцінка, психологічні методики, тести, питальники тощо) для розробки і перевірки методики підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у процесі навчання у ВНЗ; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) з метою перевірки дієвості моделі та методики підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі; кількісний і якісний аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики для визначення ефективності методики підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у процесі професійної підготовки.

Базою дослідження виступили: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Експериментальним дослідженням було охоплено 238 студентів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше визначено: сутність феномена «підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів» та його компонентну структуру (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти); критерії з відповідними показниками: настановний (позитивна мотивація і спрямованість особистості на педагогічну діяльність), змістовий (наявність знань щодо організації творчої діяльності учнів за індивідуально-освітніми

траєкторіями; індивідуальний стиль діяльності), технологічний (наявність організаційних та комунікативних умінь; творчих здібностей; уміння приймати самостійні рішення), оцінний (наявність рефлексивних умінь; уміння оцінювати саморозвиток і професійно-педагогічну діяльність; задоволеність діяльністю щодо організації занять за індивідуальними траєкторіями); схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів; визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі (стимулювання в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін персоніфікованого ставлення до учнів; орієнтування навчального процесу на вироблення в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності; організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями); розроблено модель поетапної (ознайомлювальний, основний, практико-зорієнтований етапи) підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів; уточнено поняття «підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», «індивідуальна освітня траєкторія», «освітнє середовище». Подальшого розвитку набули теорія і методика підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до професійно-педагогічної діяльності.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблено діагностувальну й експериментальну методики підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів, спецкурс «Конструювання навчальної діяльності учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями». Матеріали дослідження (вправи, рольові та ділові ігри, педагогічні задачі, конфліктні ситуації тощо) можуть бути використані у вищих навчальних закладах, а також у системі післядипломної педагогічної освіти. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані для широкого кола вчителів, студентів, магістрантів для написання курсових, дипломних і магістерських робіт, викладачів вищої школи, аспірантів у ході підготовки наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 43/4 від 07 листопада 2014 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (акт про впровадження № 470/03 від 07 листопада 2014 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка (акт про впровадження № 225/02 від 05 листопада 2014 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (акт про впровадження № 30.2/1345/1 від 28 жовтня 2014 р.).

Особистий внесок автора у статті у співавторстві полягає в аналізі основних підходів сучасних дослідників до сутності поняття «індивідуальна освітня траєкторія».

Достовірність результатів дослідження забезпечено теоретичним обґрунтуванням його концептуальних положень, опорою на результати психолого-педагогічної науки, доцільним поєднанням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, предмету і гіпотезі; порівняльним аналізом експериментальних даних, що мають репрезентативний характер.

Апробація результатів дослідження здійснена на міжнародних: «Сучасні тенденції у педагогічній освіті і науці України і Ізраїлю: шляхи до інтеграції» (Одеса, 2011, 2012), «Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel: the way to integration» (Аріель, 2013 р.); всеукраїнських: «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (Одеса, 2011, 2014), «Досягнення соціально-гуманітарних наук у сучасній Україні» (Сімферополь – Дніпропетровськ, 2013 р.) науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження викладено в 11 публікаціях автора, з них 7 – у фахових виданнях України (1 у співавторстві), 1 – у зарубіжних наукових виданнях (Ізраїль), 3 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг дисертації становить 170 сторінок. У тексті вміщено 37 таблиць, 9 рисунків, що обіймають 1 сторінку основного тексту. У списку використаних джерел 307 найменувань. Додатки викладено на 65 сторінках. Повний обсяг дисертації – 268 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, схарактеризовано методи роботи, розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації, відображено відомості щодо апробації та впровадження одержаних результатів, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій**» проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; уточнено зміст

понять «підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», «індивідуальна освітня траєкторія», «освітнє середовище»; визначено сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів»; визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Виявлено, що проблема професійної підготовки і формування особистості майбутнього вчителя була предметом дослідження багатьох науковців (О. Абдуліна, Є. Барбіна, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, В. Журавльов, Е. Карпова, Н. Кічук, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Ліненко, А. Маркова, В. Сластьонін, Р. Хмелюк, Г. Яворська, Е. Вітте, Г. Грассел, В. Кессель, Д. Роланд, Ф. Шнайдер та ін.). За визначенням учених, підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін спрямована насамперед на формування в них гуманітарного мислення і педагогічної майстерності.

У наукових дослідженнях було розглянуто професійну підготовку майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до: застосування методу проєктів у професійній діяльності (Н. Самойленко, Т. Подобєдова), інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи (Р. Гурін), розвитку креативності особистості майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки (І. Гриненко), формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної комунікації (І. Міщук), інформаційної культури (О. Значенко), індивідуального стилю професійної діяльності (Ж. Ковалів, І. Цар), педагогічного артистизму (Д. Будянський) та ін. Учені наголошують на необхідності формування в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін високого ступеня автономії і креативності, що виявляється в таких професійних якостях, як гнучкість і нестандартність професійного мислення, мобільність і адаптивність до інноваційних ситуацій у професійній діяльності, постійне професійне вдосконалення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя, здатність працювати в команді, брати на себе ініціативу та відповідальність.

Аналіз наукового фонду з досліджуваної проблеми дав змогу визначити професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів гуманітарних дисциплін як сукупність професійних знань, умінь і навичок, оволодіння якими у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі забезпечує професійну майстерність майбутнього вчителя у його педагогічній діяльності в школі, а сформованість індивідуально-психологічних, морально-етичних та професійних якостей особистості сприяє виробленню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

У сучасному освітньому просторі України усталивсь особистісно зорієнтований підхід у процесі навчання, виховання і розвитку тих, кого навчають, урахування індивідуальних особливостей кожного з учасників освітнього процесу. Реалізація означеного підходу передбачає розробку індивідуальних освітніх траєкторій навчання і розвитку кожної особистості, задіяної у навчально-виховному процесі. Проблема використання індивідуальних освітніх траєкторій в педагогічній діяльності була предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (К. Александрова, О. Асмолов, А. Белкін, О. Бодальов, О. Болдирева, Н. Боритко, А. Ворлицов, Т. Ковальова, Л. Нікуліна, Н. Рибалкіна, В. Слободчиков, О. Тубельський, М. Хейдметс, А. Хуторської, І. Шендрік та ін.).

Дослідники відзначають необхідність створення єдиного і водночас різноманітного освітнього середовища, що забезпечуватиме вибір самими учнями освітніх траєкторій, які найбільш повно відповідали б їхнім особистісним потребам і прагненням. Отже, індивідуальна освітня траєкторія – це цілеспрямована освітня програма, що визначається освітніми потребами, індивідуальними здібностями, можливостями та здатностями тих, хто навчається, забезпечує досягнення ними поставлених освітніх цілей.

У процесі застосування індивідуальних освітніх траєкторій майбутній учитель гуманітарних дисциплін усвідомлює необхідність надання можливості учням права вибору, виступаючи при цьому консультантом і порадиником, навчається враховувати індивідуальні інтереси кожного учня, особливості навчальної діяльності, способи роботи з навчальним матеріалом, специфіку його засвоєння у процесі різних видів діяльності.

Підготовку майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій розглядаємо як цілісний педагогічний процес, що характеризується набуттям студентами необхідних професійних знань, умінь і навичок, розвитком у них творчих здібностей, позитивної мотивації щодо здійснення ефективних засобів застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі розуміємо як результат підготовки, що характеризується вміннями і знаннями щодо проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії діяльності учнів у навчально-виховному процесі школи, а також їхнім умінням своєчасно оцінювати і коригувати просування учнів індивідуальною траєкторією під час навчання у школі.

На підставі узагальнення теоретичних даних було визначено структуру підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Її основними компонентами виступили: мотиваційний, когнітивний,

діяльнісний, рефлексивний.

Педагогічними умовами ефективної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі було обрано: стимулювання в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін персоніфікованого ставлення до учнів; орієнтування навчального процесу на вироблення в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності; організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями. Зауважимо, що визначені педагогічні умови розглядалися в комплексі, оскільки всі вони є взаємопов'язаними і впливають на процес підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій.

У другому розділі «**Експериментально-дослідна робота з підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій у навчально-виховному процесі**» визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів; розроблено й експериментально апробовано методику діагностування рівнів підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів та модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій; подано результати констатувального й формувального етапів дослідження.

Критеріями і показниками рівнів підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів було обрано: настановний (позитивна мотивація на педагогічну діяльність, спрямованість особистості на педагогічну діяльність, мотивація на навчання), змістовий (наявність знань щодо організації творчої діяльності учнів та організації навчання за індивідуально-освітніми траєкторіями, індивідуальний стиль), технологічний (наявність організаційних і комунікативних умінь, уміння приймати самостійні рішення, творчі здібності), оцінний (наявність рефлексивних умінь, уміння оцінювати саморозвиток і професійно-педагогічну діяльність, задоволеність діяльністю щодо організації занять за індивідуальними траєкторіями). Відповідно до критеріїв та їх показників схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів: достатній, задовільний, низький. Останні визначалися за середнім значенням прояву показників обраних критеріїв. Межами розподілу встановлено: 1,5 – 2,4 балів – низький рівень; 2,5 – 3,4 балів – задовільний рівень; 3,5 – 4,0 балів – достатній рівень, які мали такі характеристики.

Достатній рівень підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій вирізняється сформованістю в них позитивної мотивації на здійснення майбутньої професійної діяльності та навчання, що підкріплюється постійним бажанням пізнавати нове, прагненням до самовдосконалення і самореалізації. Такі студенти виявляють наполегливість до здійснення поставлених професійних цілей, мають добре розвинені комунікативні й організаторські вміння, вміють організувати діяльність як колективу, так і кожного учня окремо завдяки впровадженню індивідуальних освітніх траєкторій у навчально-виховний процес діяльності учнів відповідно до їхніх інтересів. Ці студенти здатні самостійно творчо мислити й діяти, застосовувати здобуті знання в

нестандартних ситуаціях; здатні виявляти і максимально розкривати індивідуальні можливості кожного учня, розвивати його природні нахили. Вони вирізняються вміннями швидко налагоджувати доброзичливі відносини в учнівському колективі. Майбутні вчителі цього рівня яскраво демонструють наявність інтелектуальних знань і охоче виявляють творчу активність та майстерність щодо застосування індивідуальних освітніх траєкторій у навчально-виховному процесі, розробляючи нові завдання, спрямовані на розвиток індивідуальних здібностей кожного учня. У них сформовано свій індивідуальний стиль, вони постійно вдосконалюють його шляхом самоосвіти та прагненням до професіоналізму.

Студенти **задовільного рівня** підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій необ'єктивно оцінюють свою діяльність, їхні бажання, спрямовані на педагогічну діяльність, здебільшого залежать від обставин, тобто їхні соціальні та матеріальні цінності домінують над потребами самовираження. Зазвичай вони не вміють спокійно й толерантно ставитися до думки інших та їхніх поглядів. Стосунки з довколишніми людьми мають нестійкий характер, вони здатні на конфлікт. Самооцінка та самоаналіз особистісних якостей і професійних дій у них здебільшого необ'єктивні, завищені. Творча активність і діяльність щодо використання індивідуальних освітніх траєкторій у навчально-виховному процесі з учнями виражена не чітко, студенти цього рівня мають поверхові знання про застосування індивідуальних освітніх траєкторій у практичній діяльності, діють шаблонно, припускаються помилок; не враховують індивідуальні та вікові особливості учнів; у них здебільшого відсутнє прагнення до саморозвитку та розробки завдань з підвищеною складністю. Такі майбутні вчителі не здатні впроваджувати в навчальний процес різні види творчої самостійної роботи (дискусії, проектні роботи, презентації), вони не вміють розробляти індивідуальні освітні траєкторії для учнів з різним рівнем успішності в навчанні; відчувають труднощі у здійсненні рефлексії своєї діяльності, не займаються саморозвитком, навчально-виховну і позанавчальну діяльність виконують без особливої зацікавленості.

До **низького рівня** підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій віднесено студентів, які не зацікавлені роботою з учнями, не виявляють інтересу до педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток та розкриття індивідуальних здібностей учня. У них сформовані елементарні вміння щодо застосування індивідуальних освітніх траєкторій; вони здійснюють навчальну діяльність методом випробувань і помилок, безвідповідально ставляться до виконання завдань щодо розробки індивідуальних освітніх траєкторій, не зацікавлені в самовдосконаленні, не виявляють наполегливості в досягненні поставлених

цілей. Ці студенти не відрізняються творчими здібностями, а, отже, не вважають обов'язковим виявляти індивідуальність кожного учня та спрямовувати навчальну діяльність саме на розвиток творчого мислення, самостійності; вони не здатні створювати нестандартні навчальні та виховні ситуації. Студенти низького рівня не вміють контролювати свій емоційний стан, часто вступають у конфлікт, не вміють налагоджувати відносини з учнями в шкільному колективі. У них лише подекуди спостерігається самоаналіз та самооцінка особистісних якостей і професійних дій, вони зазнають труднощів у виявленні та виправленні припущених помилок у процесі професійної діяльності.

Для визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій було обрано такі методики: орієнтаційна анкета визначення спрямованості особистості (Б. Басс), методика «Мотивація до успіху» (Т. Елерс), «Вивчення мотивів навчальної діяльності» (А. Реан, В. Якунін), розроблена нами картка самооцінки знань щодо організації творчої діяльності учнів та оцінки рівня володіння знаннями й уміннями щодо організації навчання за індивідуально-освітніми траєкторіями, методика «Пізнавальна потреба» (В. Юркевич), методика визначення комунікативних і організаторських здібностей (В. Синявський, В. Федоришин), питальник «Творче мислення» (Н. Вишнякова), тест на визначення ступеня самостійності (А. Карелін), тест самооцінки рівня онтогенетичної рефлексії (М. Фетіскін), діагностика рівня саморозвитку (Л. Брежнева), модифікована методика визначення задоволеності навчанням (А. Барташев).

Одержані результати констатувального етапу експерименту було обчислено за середньоарифметичними показниками, що дозволило визначити наявні рівні підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій: у більшості респондентів виявлено низький (44,1% студентів ЕГ і 43,0% КГ) і задовільний (42,6% респондентів ЕГ та 43,7% КГ) рівні, лише 13,3% майбутніх учителів ЕГ і КГ перебували на достатньому рівні підготовленості до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

На формувальному етапі експерименту було розроблено експериментальну методику та побудовано модель підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів, що містить мету, компоненти, критерії, етапи, педагогічні умови, засоби їх реалізації і кінцевий результат.

Цілеспрямована робота з підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій проводилася зі студентами експериментальної групи впродовж трьох років (2 – 4 курси)

на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Практика усного та писемного мовлення», «Практична граматики», «Країнознавство», у процесі викладання спецкурсу «Конструювання навчальної діяльності учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями», а також у позааудиторній та самостійній творчій роботі студентів.

Метою першого – ознайомлювального етапу – було набуття студентами необхідних знань щодо проектування і розробки індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. На цьому етапі впроваджено спецкурс «Конструювання навчальної діяльності учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями», що передбачав набуття майбутніми вчителями необхідних знань щодо застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів під час проходження педагогічної практики в загальноосвітніх навчальних закладах і в подальшій професійній діяльності. Ефективними формами і методами реалізації мети ознайомлювального етапу виступили лекції, семінари, диспути, дискусії, міні-лекції, що ґрунтувались як на поданні навчального матеріалу викладачем під час спецкурсу, так і передбачали самостійну пошуково-дослідницьку діяльність студентів.

У ході лекцій зі спецкурсу було визначено сутність ключових понять («індивідуалізація навчання», «індивідуальна освітня траєкторія», «індивідуальний освітній маршрут», «освітнє середовище», «індивідуальна програма», «освітній продукт»), ознайомлено студентів з алгоритмом побудови індивідуальної освітньої траєкторії щодо вивчення іноземної мови, організацією самостійної роботи під час навчання. Здобуті знання закріплювались на практичних заняттях, які передбачали диспути «Індивідуалізоване навчання: за і проти», «Чи для кожного учня потрібна своя освітня програма?», під час семінарів «Сутність організації самостійної роботи під час навчання іноземних мов», круглих столів «Види особистісно зорієнтованого навчання в ході вивчення іноземної мови», складання конспектів, тезаурусів педагогічних термінів, написання рефератів, доповідей тощо. На підставі різних видів діяльності, методів та прийомів навчання, які використовувались на практичних заняттях і, враховуючи теоретичні знання, які студенти здобули під час лекцій, майбутнім учителям було запропоновано розробити індивідуальну освітню траєкторію свого однокурсника, застосовуючи алгоритм проектування освітньої траєкторії. Студенти добирали різні види тестів, вправ з метою виявлення рівня знань однокурсника, склали індивідуальну освітню програму за визначеним рівнем знань з англійської мови.

Метою другого – основного етапу – було формування практичних умінь і навичок студентів щодо застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Формами і методами реалізації мети основного етапу були: тренінги, рольові ігри,

вирішення педагогічних задач, розв'язання конфліктів, самостійна робота студентів. На цьому етапі особливу увагу було приділено залученню студентів до взаємодії один з одним, встановленню емоційних контактів, що сприяло вмінню працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів, забезпечувало позитивну мотивацію, комунікабельність, виховувало активну життєву позицію, взаємоповагу. Студенти виконували завдання пошукового, творчого характеру, готували реферати, проекти, виготовляли професійні портфоліо, розігрували педагогічні ситуації, складали власні англо-українські словники, робили рендерінг статей.

У ході викладання навчальної дисципліни «Практика усного та писемного мовлення» застосовувались інтерактивні, ігрові, непрямі методи тощо. Так, студенти складали рольові діалоги з тем «Подорож», «Співбесіда», брали участь у діловій грі «Вибір професії», гри-драматизації з розігруванням ситуацій щодо прочитаного художнього твору, описували улюблених персонажів тощо. Використання таких творчих завдань сприяло формуванню у студентів мовленнєвої майстерності, розвитку їхніх умінь інтегрувати сформовані лексичні вміння в контексті висловлювання, дозволяло виражати власну думку з використанням нових лексичних одиниць у поєднанні з раніше вивченими й словесно відображати бачення тієї чи тієї проблеми.

На заняттях з «Практичної граматики» пропонувалося скласти план-конспекти уроків на одну з граматичних тем зі шкільної програми, в яких би було визначено мету заняття та розроблено систему вправ для виконання в ході уроку. Студенти складали рекомендації щодо поліпшення якості проведення уроків, обговорювали виявлені помилки, аналізували уроки своїх однокурсників. Така робота сприяла прояву індивідуального стилю діяльності, розвитку внутрішніх позитивних мотивів студентів, а також серйозному ставленню до майбутньої педагогічної практики.

Під час проведення занять із «Країнознавства» було використано метод проектів з теми «Свята у Великій Британії» у ході виконання якого студентам необхідно було самостійно обрати будь-яке свято, підготувати презентацію, використовуючи наочний матеріал, плакати чи відеоролики. Студенти складали портфоліо з теми «Україна – моя рідна країна», добирали список літератури з країнознавства, дидактичний наочний матеріал, презентували зміст портфоліо.

Для самостійної роботи майбутнім учителям було запропоновано підготувати есе з теми «Викладання: мистецтво чи професія?», написати твір-роздум «Весь світ – це театр, а люди в ньому – актори», рецензії на переглянутий художній фільм англійською мовою чи улюблений художній твір, порівняти українські й англійські прислів'я, виявити в них спільне і відмінне, зрозуміти спосіб мислення та характер того чи того народу. Студенти опрацьовували Інтернет-джерела, довідкову літературу,

знайомилися з художніми творами зарубіжних письменників тощо.

У позааудиторний час майбутні вчителі брали участь у телевізійній передачі «Клуб мандрівників», турнірі знавців «Що? Де? Коли?», театральному фестивалі, теле-мосту «Як ми навчаємось?». У ході проведення позааудиторних заходів студенти знайомилися з культурою інших країн, особливостями їхнього спілкування, вдосконалювали свої мовленнєві вміння і навички тощо.

Метою третього – практико-зорієнтованого етапу – було використання студентами здобутих знань, умінь і навичок під час проходження педагогічної практики, у ході виконання індивідуальних творчих завдань. Крім завдань, які надавалися майбутнім учителям іноземної мови згідно з програмою педагогічної практики, їм було запропоновано обрати собі двох учнів з різною успішністю і скласти для них індивідуальну освітню траєкторію: ознайомитись із класними журналами, провести бесіди з цими учнями, їхніми однокласниками, класним керівником, учителем англійської мови, з'ясувати їхні індивідуальні особливості, особистісні якості, труднощі чи успіхи у вивченні іноземної мови і т. ін. Водночас педагогічна практика дозволила студентам глибше усвідомити необхідність розвитку своїх організаторських, комунікативних, рефлексивних та інших якостей, необхідних у подальшій професійній діяльності. На підсумковій конференції з'ясувалися труднощі, які відчували майбутні вчителі під час складання індивідуальних освітніх траєкторій, яких знань і умінь їм не вистачало, на що слід звернути увагу з метою покращення їхньої підготовленості до здійснення такої діяльності в майбутньому.

На прикінцевому етапі експерименту було проведено контрольний зріз з метою з'ясування ефективності визначених педагогічних умов і розробленої експериментальної методики (див. таблицю).

Таблиця

Динаміка рівнів підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій

за результатами констатувального і прикінцевого етапів експерименту (у %)

Групи	Етапи	Достатній рівень		Задовільний рівень		Низький рівень	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ (120 осіб)	Констатув.	16	13,3	51	42,6	53	44,1
	Прикінц.	49	41,2	58	47,8	13	11,0
КГ (118 осіб)	Констатув.	16	13,3	51	43,7	51	43,0
	Прикінц.	29	24,2	65	55,5	24	20,3

Як видно з таблиці, в експериментальній групі достатнього рівня підготовленості до застосування індивідуальних освітніх траєкторій досягли 41,2% студентів (було 13,3%), задовільного – 47,8% респондентів (було 42,6%), на низькому рівні залишилось 11,0% майбутніх учителів (було 44,1%). У контрольній групі результати виявилися дещо нижчими: на достатньому рівні стало 24, 2% студентів (було 13,3%), на задовільному – 55,5% респондентів (було 43,7%), на низькому – 20,3 % майбутніх учителів (було 43,0%).

Для перевірки одержаних результатів було використано розрахунок λ – критерію між двома емпіричними даними (за λ -критерієм Колмогорова-Смирнова). За результатами формувального етапу експерименту було отримано $d_{\text{емп.}} > d_{0,01}$. Отже, одержані дані прикінцевого етапу експерименту виявилися статистично значущими.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі, що дозволило обґрунтувати та побудувати модель і методикау забезпечення цього процесу, розробити й експериментально перевірити педагогічні умови в системі професійної підготовки студентів – майбутніх педагогів.

1. Визначено, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін – це сукупність професійних знань, умінь і навичок, оволодіння якими у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі забезпечує професійну майстерність майбутнього вчителя у його педагогічній діяльності в школі, а сформованість індивідуально-психологічних, морально-етичних та професійних якостей особистості сприяє виробленню індивідуального стилю педагогічної діяльності. Освітнє середовище розглядається як сукупність соціальних, культурних психолого-педагогічних умов, за яких відбувається формування особистості. Індивідуальну освітню траєкторію схарактеризовано як цілеспрямовану освітню програму, що визначається потребами освіти, індивідуальними здібностями та можливостями того, хто навчається і забезпечує досягнення поставлених освітніх цілей. Її педагогічний супровід дозволяє: забезпечити оволодіння студентами змістом державних стандартів шкільної освіти, сприяти розвитку індивідуальних здібностей студентів, оволодіти програмами зі шкільних навчальних дисциплін, забезпечити професійне самовизначення, створити необхідне теоретичне і практичне підґрунтя для продовження освіти у професійній сфері.

2. Виявлено, що підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі – це результат підготовки, що характеризується вміннями і знаннями щодо проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії діяльності учнів у навчально-виховному процесі школи, а також їхнім умінням своєчасно оцінювати і коригувати просування учнів індивідуальною траєкторією під час навчання у школі.

3. Визначено компоненти підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний; критерії і показники: настановний (позитивна мотивація і спрямованість особистості на педагогічну діяльність і навчання), змістовий (наявність знань щодо організації творчої діяльності учнів та навчання за індивідуально-освітніми траєкторіями, індивідуальний стиль діяльності), технологічний (наявність організаційних та комунікативних умінь, умінь приймати самостійні рішення, творчі здібності), оцінний (наявність рефлексивних умінь, уміння оцінювати саморозвиток і професійно-педагогічну діяльність, задоволеність діяльністю щодо організації занять за індивідуальними траєкторіями), схарактеризовано рівні підготовленості (достатній, задовільний, низький) майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

4. Доведено, що підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів відбувається ефективно в процесі реалізації таких педагогічних умов: стимулювання в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін персоніфікованого ставлення до учнів; орієнтування навчального процесу на вироблення в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності; організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями.

5. За результатами констатувального етапу експерименту побудовано й апробовано модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів під час їхньої професійної підготовки, яка передбачала проведення цілеспрямованої роботи, що обіймала такі етапи: ознайомлювальний, основний, практико-зорієнтований. Метою ознайомлювального етапу було набуття студентами знань щодо організації навчання учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями. Засобами реалізації педагогічних умов виступили лекції, семінари, диспути, спецкурс «Конструювання навчальної діяльності учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями». Основний етап передбачав набуття майбутніми вчителями

практичних умінь і навичок студентів до застосування індивідуальних освітніх траєкторій, відпрацювання їх шляхом упровадження активних методів навчання, рольових ігор, проведення позааудиторних видів роботи, самостійної творчої діяльності студентів. На практико-зорієнтованому етапі студенти реалізували набуті знання, вміння, навички під час проходження педагогічної практики.

6. Встановлено, що за результатами формувального етапу експерименту відбулися відчутні позитивні зміни в майбутніх учителів експериментальної групи. Так, достатнього рівня підготовленості майбутніх учителів до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі досягли 45,8% студентів ЕГ (було 15,3%) і 25,4% КГ (було 14,3%), задовільного – 41,8% респондентів ЕГ (було 39,7%) та 55,2% КГ (було 40,7%), на низькому рівні залишилося 12,4% майбутніх учителів ЕГ (було 45,0%) і 19,4% КГ (було 45,0%).

Проведене дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в підготовці вчителів-практиків у системі післядипломної освіти до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі, вивчення зарубіжного досвіду й упровадження його прогресивних ідей у практику вищої педагогічної школи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Руденко Т. Б. Сутність культури педагогічного спілкування майбутніх учителів гуманітарних дисциплін / Т. Б. Руденко // Наука і освіта. – 2011. – № 2. – С. 41–44.
2. Руденко Т. Б. Стан підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін на сучасному етапі / Т. Б. Руденко // Науковий вісник Південноукраїнсько-го національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – 2011. – [Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю : шляхи до інтеграції»]. – С. 170–175.
3. Руденко Т. Б. Компонентна структура підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів / Т. Б. Руденко // Наука і освіта. – 2012. – № 2. – С. 143–145.
4. Руденко Т. Б. Організація творчої самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями / Т. Б. Руденко // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – [Серія Педагогічні науки]. – Черкаси, 2012. – № 28 (241). – С. 109–112.
5. Руденко Т. Б. Спрямування навчального процесу на вироблення у майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності / Т. Б. Руденко // Науковий вісник Південноукраїнського національного

- університету імені К. Д. Ушинського. – 2012. – [Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю : шляхи до інтеграції»]. – С. 234–238.
6. Руденко Т. Б. Сутність поняття «Індивідуальна освітня траєкторія» / Т. Б. Руденко, Т. Ю. Осипова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова [«Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики»]. – 2013. – № 16. – С. 29–32.
 7. Руденко Т. Б. Експериментальна модель підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій / Т. Б. Руденко // Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2014. – № 11–12. – С. 120–126.
 8. Руденко Т. Б. Individual educational trajectory in the process of teaching English : international forum [«Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel : the way to integration»]. – Ariel, 2013. – № 4. – С. 82–84.
 9. Руденко Т. Б. Значущість підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до організації навчання учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями / Т. Б. Руденко // Матеріали IV всеукраїнської наук.-практ. конф. [«Становлення особистості професіонала : перспективи й розвиток»], (18 лютого 2011 р.). – Одеса, 2011. – С. 44–45.
 10. Руденко Т. Б. Критеріальний підхід у підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій / Т. Б. Руденко // Матеріали третьої всеукр. наук. конф. з міжнародною участю [«Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні»], (26 квітня 2013 р.). – Сімферополь – Дніпропетровськ, 2013. – С. 98–101.
 11. Руденко Т. Б. Персоніфікована освіта при побудові індивідуальних освітніх траєкторій майбутніми учителями гуманітарних дисциплін / Т. Б. Руденко // Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [«Становлення особистості професіонала : перспективи й розвиток»], (14–15 лютого 2014 р.). – Одеса, 2014. – С. 209–211.

АНОТАЦІЯ

Руденко Т. Б. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2015.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних

освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі (стимулювання в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін персоніфікованого ставлення до учнів; орієнтування навчального процесу на вироблення в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін індивідуального стилю діяльності; організація самостійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями); визначено сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів», уточнено поняття «підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», «індивідуальна освітня траєкторія», «освітнє середовище»; розкрито сутність і структуру (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти) підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів; визначено критерії (настановний, змістовий, технологічний, оцінний), показники, якісні характеристики рівнів (достатній, задовільний, низький) підготовленості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів; розроблено модель і методика підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів, яка охоплює ознайомлювальний, основний, практико-орієнтований етапи.

Ключові слова: майбутні вчителі гуманітарних дисциплін, педагогічні умови, підготовка майбутніх учителів, підготовленість майбутніх учителів, індивідуальна освітня траєкторія, освітнє середовище.

АННОТАЦИЯ

Руденко Т. Б. Подготовка будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий деятельности учеников в учебно-воспитательном процессе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2015.

В первой главе «Теоретические основы подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий» определены сущность и компонентная структура феномена «подготовленность будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий», педагогические условия подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий деятельности учеников в учебно-воспитательном процессе.

Индивидуальная образовательная траектория – это целенаправленная программа образования, которая определяется потребностями, индивидуальными способностями, возможностями студента и обеспечивает достижение поставленных образовательных целей.

Подготовка будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий – это целостный педагогический процесс, который характеризуется приобретением студентами соответствующей системы знаний, индивидуальных и творческих особенностей, формирования на их основании соответствующих умений и навыков, которые обеспечивают положительную мотивацию по осуществлению ими эффективных мер применения индивидуальных образовательных траекторий деятельности учащихся в учебно-воспитательном процессе.

В структуре подготовленности будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий выделены мотивационный, когнитивный, деятельностный и рефлексивный компоненты. Педагогическими условиями подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий были определены: стимулирование у будущих учителей гуманитарных дисциплин персонифицированного отношения к ученикам; ориентирование учебного процесса на выработку у будущих учителей гуманитарных дисциплин индивидуального стиля деятельности; организация самостоятельной деятельности будущих учителей гуманитарных дисциплин по индивидуальным образовательным траекториям.

Во второй главе «Экспериментально-исследовательская работа по подготовке будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий деятельности учеников в учебно-воспитательном процессе» определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни подготовленности будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных; разработана и экспериментально апробирована методика диагностики указанного феномена и модель подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий; поданы результаты констатирующего и формирующего этапов исследования.

Критериями уровней (достаточный, удовлетворительный, низкий) подготовленности будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий выступили: установочный, содержательный, технологический и оценочный.

Модель подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий предусматривала целенаправленную поэтапную работу (ознакомительный, основной, практико-ориентированный этапы) с реализацией определенных педагогических условий.

Формирующий эксперимент был направлен на обогащение знаний студентов по использованию индивидуальных образовательных траекторий в последующей деятельности на лекционных и семинарских занятиях, спецкурса и таких учебных дисциплин, как «Практика устной и письменной речи», «Практическая грамматика», «Страноведение», с использованием дискуссий, мини-лекций с презентациями, ролевых игр, решением педагогических задач и конфликтных ситуаций, выполнением индивидуальных творческих заданий и самостоятельной работы.

По результатам формирующего этапа эксперимента была подтверждена эффективность предложенной методики подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий деятельности учеников в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: будущие учителя гуманитарных дисциплин, педагогические условия, подготовка будущих учителей, подготовленность будущих учителей, индивидуальная образовательная траектория, образовательная среда.

RESUME

Rudenko T. B. Future teachers' of Humanities training to the implementation of individual educational trajectories of students' activity in the educative process – Manuscript.

The thesis aimed at gaining the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – State Institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy”, Ministry of Education and Science of Ukraine – Odesa, 2015.

The thesis deals with the problem of future teachers' of Humanities training to the implementation of individual educational trajectories in the students' activity. The pedagogical factors of future teachers' of Humanities training to the implementation of individual educational trajectories in the educative process (future teachers' of Humanities stimulation of the personalized attitude towards students; orientation of the teaching process on the formation of future teachers' of Humanities individual style of activity; organization of future teachers' of Humanities individual work according to individual educational trajectories) have been theoretically substantiated and practically tested; the essence of the concept "future teachers' of Humanities preparedness to the implementation of individual educational trajectories of students' activity" has been defined, the concepts "future teachers' of Humanities training", "individual educational trajectory", "educational environment" have been defined; the essence and the structure (motivational, cognitive, activity and reflexive components) of future teachers' of Humanities preparedness to the implementation of individual educational trajectories of students' activity have been revealed; criteria (adjusting, semantic, technological, evaluative), indexes, quality descriptions of levels (sufficient, satisfactory, low) of future teachers' of Humanities preparedness have been determined; the model of future teachers' of Humanities training to the implementation of individual educational trajectories of students' activity has been worked out and experimentally approved, embraces acquainting, basic, practice-oriented stages.

Key words: future teachers of Humanities, pedagogical factors, future teachers' training, future teachers' preparedness, individual educational trajectory, educational environment.

Підписано до друку 12.05.2015. Формат 90x60/16. Папір офсетний.
Гарнітура TNR. Ум. др. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 2109/15.

Віддруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстра видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.